

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

НАУКОВИЙ ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ОБЛАСНОЇ МІЖГАЛУЗЕВОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

23 жовтня 2024 р.

Вінниця

Збірник наукових праць

*Небесній Сотні
Дню Гідності та Свободи
присвячується*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

Збірник

Обласної міжгалузевої науково-
практичної конференції

23 жовтня 2024 року, м.Вінниця

Україна

ВІННИЦЯ – 2024

УДК 373.3/.5.014: 323.1] (477) (063)

Н 45

*Небесній Сотні
Дню Гідності та Свободи
присвячується*

Редакційна колегія:

Дровозюк Степан Іванович, доктор історичних наук, професор, ректор КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» (м. Вінниця);

Струкевич Олексій Карпович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри філології та гуманітарних наук;

Рябокоть Ольга Володимирівна, кандидат географічних наук, доцент, перший проректор з науково-педагогічної роботи;

Білик Олег Олександрович, кандидат технічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та моніторингу якості освіти;

Герасімова Олена Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва.

Ви тримаєте у руках збірник матеріалів Вінницької обласної міжгалузевої науково-практичної конференції, що відбулася на базі комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти» 23 жовтня 2024 р. Матеріали присвячено розкриттю сутності поняття «національна ідея». Водночас учасники конференції не ставили за мету сформулювати нове оригінальне визначення української національної ідеї. Нагальні потреби сучасної педагогічної практики, насамперед спонукали авторів публікацій до обговорення конкретних шляхів і засобів, використовуючи які українська школа змогла б проінформувати душі наших учнів ідеями самоствердження української нації у боротьбі за своє фізичне існування, збереження культурної самобутності, реалізації політичної суб'єктності у внутрішній та міжнародній політиці.

Збірник адресовано учителям історії, правознавства, громадянської освіти, української мови, української та світової літератури, класним керівникам, викладачам закладів вищої освіти, філософам, студентам, магістрантам, аспірантам, а також усім, хто цікавиться питаннями підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних працівників у контексті національних та світових освітніх тенденцій, інноваційних ідей та практик.

Життя в умовах війни з московією щодня доводить, що підвалинами нашого гідного суспільного та індивідуального буття є ідентичність, національна свідомість, духовна вірність етнічній культурі та політична відданість своїй нації. Ці та низка інших важливих питань педагогічної практики, об'єднані національно-ідейним контекстом, стали предметом обговорення нашої конференції. Сподіваємося, що висловлені авторами думки й наведені аргументи допоможуть педагогам у навчальній та виховній роботі, яку проводить Нова Українська Школа, плекаючи українську ідентичність та формуючи сучасну українську націю.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст статей несуть їх автори.

За умови передруку публікацій, посилання на збірник обов'язкове.

ЗМІСТ

Передмова	3
Розділ I. З'ясування сутності національно-ідейних орієнтирів функціонування освітньої сфери	7
1. Струкевич Олексій Карпович НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ІМПЕРАТИВ НУШ	7
2. Красовський Ярослав Йосипович ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ	15
3. Сторожук Антоніна Іванівна ОСОБИСТІТЬ КЛИМЕНТА КВІТКИ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ХХ СТОЛІТТЯ	22
4. Куц Ольга Петрівна УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ	33
5. П'яст Наталія Йосипівна РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ РИСИ УКРАЇНЦІВ –ГУМОРУ – У НОВІТНЬОМУ ФОЛЬКЛОРІ	36
6. Коломієць Іван Михайлович НАЦІОНАЛЬНО-ІДЕОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ АВТОРСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У КНИЗІ «1900-2018. ШЛЯХАМИ ВИПРОБУВАНЬ»	38
7. Коваль Олександр Іванович ПОЗАКЛАСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОБОТИ УЧИТЕЛЯ. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ: «ОСТАННІЙ ПРИТУЛОК ГЕРОЇВ» (БОЙОВИЙ ШЛЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ НА ВІННИЧЧИНІ)	41
8. Коваль Ольга Валеріївна УКРАЇНСЬКА ОСВІТА МАЙБУТНЬОГО: НАЦІОНАЛЬНО-ІДЕЙНІ ОРІЄНТИРИ	51
9. Людмила Войтюк ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ ЯК ОДИН ІЗ НЕВІД'ЄМНИХ ЧИННИКІВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	55
10. Муханов Валентин Миколайович ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	57
11. Сауляк Артем Васильович ЕВОЛЮЦІЯ НАЦІОНАЛЬНО-ІДЕЙНИХ ОРІЄНТИРІВ ЯК ДОРОГОВКАЗ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОСВІТИ	60

12. Скрипник Надія Іванівна

ВАЖЛИВІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ
КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОВЦІВ У
СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ 62

Розділ II. Виявлення проблемних питань у національно-виховній роботі 66**13. Похилюк Олена Миколаївна**

ДУХОВНА КРИЗА Й ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
МОЛОДІ 66

14. Поберецька Вікторія Василівна

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
ХАРАКТЕРУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ 72

15. Стадній Алла Сергіївна

ПОСИЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У СТУДЕНТІВ
У ВОЄННИЙ ЧАС 74

16. Анцибор Анатолій Іванович

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ СВИТОГЛЯДНИХ ЗАСАД РОСІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ТА ПРОБЛЕМАТИКА ЇЇ ВИВЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ У ЗВ'ЯЗКУ З
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЮ ВІЙНОЮ 77

17. Берлявська Вероніка Олександрівна

НОВІ РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ВІЙНИ 80

18. Кордонська Альона Василівна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОБОТИ З УЧНЯМИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ 83

Розділ III. Аналіз національно-ідейних складників, залучуваних до формування ключових компетентностей та наскрізних навичок сучасних учнів 86**19. Кравченко Василь Олексійович**

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ 86

20. Стоян Альбіна Анатоліївна

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ, ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ
ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ 97

21. Мар'євич Наталія Костянтинівна

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ НА ЗРАЗКАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.
ВЕРХОВИНЦЯ 108

- 22. Мошноріз Марія Миколаївна**
ЛІТЕРАТУРА ВОЄННОГО ЧАСУ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ 116
- 23. Плахотнюк Катерина Ігорівна**
ІДЕЯ ПАТРІОТИЗМУ В ОСВІТІ УКРАЇНИ 119
- 24. Чорнобільська Лариса Ігорівна**
ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ 125
- 25. Алексєєва Поліна Михайлівна**
РОЛЬ КРАЄЗНАВЧИХ СТУДІЙ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРІВ 127
- 26. Манько Інна Олександрівна, Манько Наталія Вікторівна**
ВИЯВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ІДЕЙНИХ СКЛАДНИКІВ У ХОДІ
ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА НАСКРІЗНИХ
НАВИЧОК СУЧАСНИХ УЧНІВ 131
- 27. Кучерява Ю. В., Малечко О. В.**
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В СТАРШОКЛАСНИКІВ
НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ МЕДІАОСВІТНІМИ ЗАСОБАМИ 138
- 28. Томенко Сергій Миколайович**
РОДИННІ ПАМ'ЯТКИ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК У ФОРМУВАННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ 144
- 29. Харитоновна Ірина Вікторівна, Підлубна Інна Павлівна**
ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КРІЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ 148
- 30. Зарічна Валентина Анатоліївна, Яцюк Марія Валеріївна**
РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ІТ-ПРАЦІВНИКІВ ТА ЇХ
ПСИХОКОРЕКЦІЯ 151
- 31. Станіслав Оксана**
ОСВІТНЯ ПРАКТИКА ЩОДО ВИКЛАДАННЯ НАЦІОНАЛЬНО ВАЖЛИВОЇ
ДИДАКТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 154
- 32. Радомирська Олена Леонідівна, Лисак Наталія Романівна**
ЧИТАННЯ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА
ДОПОМОГА 157

news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf

4. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори. Київ: Освіта, 1996. 304 с. URL: http://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Rusova_S_Nova_shkola.pdf

5. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. К. : ІЗМН, 1997. 232 с.

6. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Вибр. твори: У 2 т. К. : Рад. школа, 1983. Т.1. 488 с.

7. Фоун М.А. Коли і ким був створений жіночий театралізований ансамбль // Наш рідний край. Полтава, 1990. Вип. 4. С. 53.

МОШНОРІЗ МАРІЯ МИКОЛАЇВНА,
кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри мовознавства, Вінницького національного
технічного університету

ЛІТЕРАТУРА ВОЄННОГО ЧАСУ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Оксана Забужко, розвиваючи думку Юрія Шевельова про те, що «література – завжди про майбутнє», порівняла літературу з формою національної терапії (Забужко, 2019, с.384). Погодимось із цим твердженням, адже література здатна проникати в найглибші шари колективного несвідомого, виявляючи приховані сенси та процеси, які ще не усвідомлені суспільством, але з часом можуть стати ключовими для майбутніх змін. Саме тому література не лише відображає теперішнє, а й виявляє напрямок, у якому рухається нація, допомагаючи суспільству зцілюватися та осмислювати майбутні виклики.

Література, як частина духовної культури, відіграє важливу роль у конструюванні та підтримці національної ідеї. Твори, написані під час війни, відображають боротьбу народу за незалежність, свободу та збереження національної ідентичності, що сприяє утвердженню національних цінностей.

Література виступає потужним інструментом у формуванні національної свідомості студентів вищих навчальних закладів, оскільки під час освітнього процесу ми не лише готуємо професіоналів у технічних галузях, але й виховуємо свідомих громадян та патріотів. Як справедливо зазначає О. Абрамчук, важливим залишається орієнтація вищої технічної освіти на загальнолюдські культурні цінності, залучення студентів до національних джерел духовності та формування патріотичних якостей (Абрамчук, 2008, с. 4). У цьому контексті важливу роль відіграють праці творців української педагогіки, таких як Г. Ващенко, О. Духновича, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших, які слугують орієнтиром для патріотичного виховання студентської молоді.

Вірші сучасних поетів, особливо ті, що написані під час війни та безпосередньо військовослужбовцями, відіграють важливу роль у формуванні національної ідентичності. Війна є кризовим етапом в історії будь-якої нації, і літературна творчість, що виникає в таких умовах, набуває особливої значущості, оскільки вона не тільки відображає реалії війни, але й стає засобом

осмислення національних цінностей, історичних подій і моральних викликів. Воєнна література містить значну кількість аналогій із сучасними подіями, що підкреслює важливість ознайомлення студентів з новими авторами, особливо тими, хто є активними учасниками цих подій. У цьому контексті голосно звучать слова Максима Кривцова : *«Коли мене запитують що таке війна. / Я без роздуму відповім: Імена»* (Кривцов, 2024, с.7). Збірка поезій «Вірші з бійниці» українського поета, військовослужбовця Максима Кривцова (позивний Далі), визнана однією з найкращих українських книжок 2023 року за версією українського ПЕН. Поглибить емоційне сприйняття та розуміння творів цього автора посмертна фотовиставка «Далі: я поверну собі своє життя».

Твори, створені в умовах війни, слугують формою емоційного та ідеологічного опору, стимулюють колективне переживання спільних втрат і надій, укріплюють відчуття національної єдності. Поетичне слово під час війни набуває функції мобілізації суспільства, звертається до базових моральних і патріотичних цінностей, стимулює почуття відповідальності за майбутнє нації та солідарності з тими, хто на фронті. Твори військових поетів, зокрема, мають особливу вагу, оскільки відображають безпосередній досвід учасників бойових дій, надаючи їхньому поетичному слову більшої автентичності та емоційної сили. Наприклад, поезія Юрія Дадака (Руф), поета, добровольця, переповнена темами стійкості, боротьби та надії на краще майбутнє. Автор підкреслює важливість єдності та опори, які є ключовими в протистоянні ворогу. Юрій Дадак виокремлює цінності, які допомагають утримати країну на шляху боротьби, попри всі труднощі та виклики: *«Прийде пророк? А може ти — Пророк? / Месію ждеши? А раптом ти — Месія? / Можливо саме ти заб'єш кілок / У груди монстра з іменем "росія"?»*. Така інтерпретація відображає надію ліричного героя на спільні зусилля та стійкість перед обличчям війни.

Також література воєнного часу зберігає та передає історичну пам'ять нації. Поезія Павла Вишебаби стала голосом сучасного покоління, яке, наперекір руйнуванню та відчаю, намагається зберігати свою людяність, виражати свої емоції через мистецтво, навіть коли ці емоції приховані від сторонніх очей: *«Дивіться на наші танці з руйновиц / постів, окопів над головами уламки з-під ніг вилітає попіл / контемпорарі в підвалах для тих хто лихої вдачі / моє покоління плаче так щоб ніхто не бачив»* (Вишебаба, 2023, с.6). Зокрема, у вірші «Моє покоління», передано увесь біль покоління війни, яке не перестає боротися за своє місце у світі.

Поезія Ярини Черногуз глибоко пронизана темами війни, любові та виживання, сценами життя в умовах війни, коли попри хаос і небезпеку, зберігається відчуття зв'язку з простими радощами життя — як, наприклад, варіння кави: *«Моє чергове знайдене місто / де в старій кам'яниці під пострілом градусів / п'єш з мідної турки на газовому балоні чорну каву / я люблю тебе свіжо мов дитина і зречено як здатен любити тільки солдат»*. Вірш висвітлює контраст між жорстокістю війни і внутрішнім теплом, яке людина намагається зберегти, навіть коли її оточує небезпека. Поезія про любов у найважчих обставинах і про намагання залишатися людиною, попри руйнування навколо. У

цій поезії поєднано дві різні форми любові: наївної, щирої любові, яку може відчувати дитина, і глибокої, усвідомленої любові, яка приходить із досвідом та переживаннями війни.

Крім того, через літературу передаються національні цінності та моральні орієнтири. Воєнна поезія відображає моделі поведінки та впливає на формування моральних засад суспільства. Героїчні, патріотичні чи етичні мотиви в літературі сприяють вихованню нових поколінь у дусі національних традицій. Прикладом для наслідування є життєвий та творчий шлях Тараса Матвієва, українського журналіста, військового на псевдо «Сармат», Героя України (посмертно). Твори Тараса Матвієва, як і його боротьба, відображають патріотизм і незламну любов до Батьківщини, незалежно від труднощів та випробувань, що випали на його долю: *«Україна — загадка і моя печаль. Кризь мене твої віки величі і страждань пройшли за грань життя. Навіть у неклі я — українець, ти — моя мати»*. Уся збірка «Мої думки» пронизана ідеями стоїцизму, де прийняття й усвідомлення власної смерті спонукає людину жити повноцінно й без страху, прожити його гідно так, як це робили предки — не в страху чи на самоті, а зі сміливістю й честю воїнів.

Але найголовніше, що література відіграє важливу роль у критичному осмисленні національної ідеї. У таких випадках література стає платформою для інтелектуальної дискусії, яка може впливати на зміну соціальних і політичних орієнтирів.

Отже, література слугує важливим культурним інструментом у процесі формування та підтримки національної ідеї. Вона консолідує націю через художнє осмислення війни, формуючи етичні норми та ціннісні орієнтири для суспільства в умовах екстремальних випробувань, через збереження національної пам'яті про військові події та подвиги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамчук О., Фіцула М. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів. Монографія. Вінниця. 2008. 147с.
2. Вишебаба П. Ти не пиши мені про війну. Київ. 2023. 120 с.
3. Забужко О. І знову я влізаю в танк. Київ. 2019. 413 с.
4. Кривцов М. Вірші з бійниці. Київ. 2024. 176 с.
5. Матвіїв Т. Мої думки. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100063108497767&sk=about>
6. Фаріон І. Григорій Ващенко – творець національної педагогіки. Ген українців. URL: https://www.youtube.com/watch?v=8v--71c_Ydw